

Veronika Němcová „My stavíme stavbu, stavba staví nás“

bakalářská práce – FHS UK Praha 2008

posudek oponenta

zpracoval: doc. PhDr. Zdeněk PINC

březen 2008

Tématem bakalářské práce Veroniky Němcové jsou budovatelské brigády v 50. letech na příkladě výstavby Nové hutě Klementa Gottwalda v Ostravě. Práce je napsána s využitím metodiky orální historie, pracuje s třemi narativními interview a snaží se téma ukázat i v konfrontaci s obrazem v dobové propagandistické literatuře a zasadit jej do dobového kontextu.

Po metodologické stránce je autorku třeba pochválit. S technikami orální historie se seznámila, příkladně také využila souvislosti skeletového překladu s problematikou koncipování práce.

Mnohem méně jsou zdařilé pasáže, jež se snaží o zasazení problematiky do kontextu. Tyto partie textu - cca (10 stran) od s.31 – svědčí o tom, že autorka dobře, kterou se zabývá, příliš nerozumí, a to jednak proto, že toho o příslušné době patrně málo přečetla a v dosti jednostranném výběru, jednak proto, že implicitně převzala hlediska svých narátorek, zejména své babičky. Tipoval bych, že dobový rámec autorka mapovala až po té, co interview proběhla. Jak jinak by se stalo, že nechá bez povšimnutí banderovce na Jičínsku, babičce zjevně splynuli s vlasovci. Do poznámky napíše ze slovníku převzatou informaci o odboji ukrajinských nacionalistů, ale že místo a čas podivně nesouhlasí, nechá bez povšimnutí. Autorka rovněž mísí poválečné budovatelské nadšení druhé poloviny let čtyřicátých a s budovatelským úsilím, jež je tématem její práce, jež počíná řekněme dvouletkou. Z textu se např. nedovíme přesněji, kdy se Nová huť budovala, jaký byl podíl mládežníků, jaké byly typy brigádnických pobytů, zda převažovaly krátkodobé brigády, v řádu několika týdnů, pobyty půlroční či delší. Kolik to bylo v úhrnu lidí? Jaký byl podíl „brigádníků“ z nápravně výchovných ústavů. Jak probíhaly náborové? Jakou roli hrálo vylepšení kádrového materiálu, či jeho pohoršení byl-li účastník poslán předčasně domů, odmítl-li se zúčastnit atd. Na tyto věci se svých pamětnic měla ptát, asi by se mnoho nedozvěděla, ale existují i jiné zdroje.

Až do konce čtyřicátých let organizují budovatelské akce obnovy nejen ČSM a organizace dalších převodových pák KSČ, ale také např. akademická YMCA. Autor jiné v tomto kole obhajované bakalářské práce opravuje svého respondenta v poznámce, v které dokazuje, že YMCA nebyla zakázána již v roce 1949, jak se domníval respondent a tudíž mu popisované události nezapadaly do časového sledu, ale až v roce 1951.

Výběr narátorek je logický, autorka chtěla zpracovat život své babičky a poctivě ukazuje, jak nesnadná taková práce je. Přijala však od začátku perspektivu zobrazení zrodu gigantické stavby mládeže z pohledu „malých lidí“. Toto kritérium možná splňují dvě doplněné respondenty, téměř o generaci mladší, babička autorky však nikoli. Babička autorky patří k čelním představitelům generace tzv. modrých košil. Škoda, že si autorka nezjistila, že OV ČSM měl pouze tři tajemníky, vedoucího, ideologického a tajemníka pro PO. Kterým z nich babička byla? Autorka pěkně interpretuje téma daru do oné zvláštní atmosféry. Babičku vybrali na zájezd do Jugoslávie, nepochybně jednoho z posledních na dlouhou dobu, zadarmo!, a ona se přihlásila na stavbu mládeže, dobrovolně, tenkrát se totiž dobrovolně dělalo všechno, a pak ji, jak babička říká: „nastrčili“ do aparátu ČSM, já bych řekl, vybrali za odměnu. To tehdy bylo dosti prestižní a nikoli špatně placené místo skýtající příležitost ke

kariérmu postupu. I babička postoupila, stala se krajanem, patřila tedy k několika stovkám nejvýznamnějších funkcionářů ČSM v celé republice. Na brigády pak jezdila zadarmo – v pracovní době, možná že dokonce dostávala na přilepšenou diety. To bylo v té nedostatku plné době nějaké lákadlo. Z aparátu se provdala a v tehdy na prvorodičku pokročilém věku odešla na mateřskou dovolenou. O tom, kdo byl manžel a otec dítěte se nedozvídáme nic, byl také pracovníkem nějakého aparátu? Bratr pracoval na ministerstvu, babička neví, co tam dělal a vnučka žertuje „jako tajný agent?“ V oněch létech, o kterých není řeč, je babička členkou KV KSČ, s takovou a vyšší funkcí bylo u nás tehdy řekněme tisíc lidí celostátně – podívala se autorka do lustračního zákona, zdali se vztahuje na její babičku? – v kádrových materiálech měla sice napsáno patrně „šička“ – to se dnes překládá jako „dámská krejčová“, před odchodem do aparátu bylo třeba tuto snad původní skutečnost do životopisu naformulovat kulantněji. Zajímalo by mě, co babička po návratu z mateřské v továrně konkrétně dělala. Vzhledem k funkci v KV by mi práce rukama přišla trochu netypická, ale v každém orgánu KSČ se z reprezentativních důvodů udržovali vybraní zástupci dělnických profesí. V domě, kde jsem v těchto letech vyrůstal, byla naše paní domácí soudružkou poslankyní KNV. To bylo mnohem méně než KV KSČ, byla pro tuto práci „uvolněna“, co jsem ji znal, nikdy nechodila do práce. Jezdila po schůzích, školeních, agitacích a reprezentačních příležitostech.

Vůbec nechci říci, že babička autorky práce je nějaká komunistická stvůra, patrně to vždy byla hodná, dobrosrdečná ženská, v mládí asi spíše dost hezká, mohlo se jí to i zajídat, proto z aparátu odešla na mateřskou a už se tam zřejmě nevrátila. Ale budovatelské brigády organizovala a tak její pohled nesplývá s pohledem těch, kterým je organizovala, i když to z práce V.Němcové vyplývá. Z ní ovšem vyplývá i to, že obraz propagandistické literatury o těchto monstrózních akcích je podobný jako obraz vysvítající z vyprávění pamětnic. V šedesátém osmém roce babička líbala Dubčeka a dodnes je přesvědčena, že jeho smrt nebyla přirozená. Že jej zamordovali. Vnučka se nezeptala: „Kdo?, babičko.“ Odpověď by asi zněla: „Voni, ty co jsou teď nahoře“. Její život v dalším dvacetiletí nebyl asi peříčko, ale obraz moudré stařenky bych z toho, co jsem četl, nevyčaroval. Autorka něco takového tuší, ale v materiálu se orientuje jen těžkopádně a tendenčně, viz poznámka na konci o banalitě zla a Eichmannovi. Na první pohled to působí až hrubiánsky, ale poznámka to je místná. Bez analýzy banality zla minulost oněch časů nepochopíme. Rozdíl není totiž v tom, v čem jej nalezne autorka: v užitečnosti Nové huti a neužitečnosti zabíjení židů. I stavby socialismu jsou prosyceny krví obětí a víc těch obětí nedobrovolných než dobrovolných. I nacisté rukama koncentráčnicků stavěli a dostavěli stavby, jež byly – a snad pořád ještě jsou -neméně tak „užitečné“ jako třeba Nová huť KG.

Už jenom jednu poznámku. Realitu je potřeba popisovat pokud možno přesně. Dostaly-li brigádnice odměnu – 200 korun - za několika týdenní brigádu, pak je značný rozdíl, bylo-li to ve starých penězích nebo v nových. Narátorky budou mít tendenci si to plést a proto je třeba hledat opěrný bod. Kdy to bylo? Patrně šlo o peníze nové a pak je třeba vidět, že dvě stě korun nebylo málo peněz. Platy v aparátu ČSM a ty byly nad společenským průměrem se pohybovali kolem 1500,- a moje matka v dělnické profesi neměla tehdy ani 600,- měsíčně, na jídelním lístku v restauraci nebyla jídla dražší 10 korun, za ty peníze se pořídil kompletní oběd i s jedním pivem. Koruna byla v té době bankovka, koupit se za ni daly např. 3 rohlíky a ještě dostal člověk zpátky. Hlavní výdaje šly na jídlo a brigádníci měli jídlo a nocleh zdarma. Práci Veroniky Němcové navzdory výše uvedeným výhradám pokládám za zdařilou, rád bych však, aby pro další práci v této oblasti pochopila, že seznámení se s dobou, o které píše se nedá omezit na pár tézí velmi různé informační hodnoty, jež se navíc týkají kontextů zbytečně širokých. Tazatel sice musí dbát o to, aby své respondenty netraumatizoval, to však neznamená, že mechanicky přejímá jejich vzpomínky na mládí a staré zašlé časy. Práci

doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit jako velmi dobrou v rozpětí 35-37 bodů podle výsledku obhajoby.